

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. birželio 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas) ir Donato Šerno (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **sinteresuoto asmens A. L.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 8 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos nemokumo administratorės mažosios bendrijos „Valdymo ekspertai“ prašymą pripažinti bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „AA Baltic Group“ bankrotą tyčiniu; suinteresuoti asmenys K. P., A. L., L. B..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių naujų įrodymų priėmimą apeliacinės instancijos teisme, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja prašė pripažinti BUAB „AA Baltic Group“ (toliau – įmonė) bankrotą tyčiniu.
3. Pareiškėja nurodė, kad Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 29 d. nutartimi įmonė pripažinta bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Suinteresuoti asmenys yra buvę įmonės vadovai, akcininkai. Įmonės valdymo organai sąmoningai (veikimu ir (ar) neveikimu) blogai valdė įmonę, nemokumo administratoriui neperdavė įmonės dokumentų, turto, neteikė informacijos apie įmonės veiklą. Kadangi nebuvo parengta įmonės 2017 ir 2018 metų finansinė atskaitomybė, nėra perduoti įmonės dokumentai ir turtas, tai nėra galimybės nustatyti turėto įmonės turto panaudojimo, pardavimo ar kitos informacijos, kur dingo 258 772 Eur vertės įmonės turtas, buvęs 2016 m. gruodžio 31 d., nemokumo administratoriui neturi galimybės ištirti įmonės sandorių, sudarytų per ne mažesnę nei 3 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, nėra galimybės tiksliai nustatyti nemokumo atsiradimo momento, tačiau pagal turimus duomenis įmonė buvo nemoki jau nuo 2018 m. sausio mėnesio. 2017 m. pabaigoje įmonė veiklos nebevykdė, buvo nemoki ir negalėjo atsiskaityti su kreditoriais. Tuometinis įmonės vadovas ir 50 proc. akcijų savininkas A. L., užuot kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, kartu su kitu 50 proc. akcininku L. B. priėmė sprendimą paskirti įmonės vadovu K. P., kuriam teismo nutartimi buvo apribota teisė eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus organo nariu. Pareiškėjos teigimu, K. P. įmonės direktoriui buvo paskirtas fiktyviai, siekiant paslėpti įmonės turtą ir išvengti atsiskaitymo su kreditoriais. Įmonės nemokumą nulėmė tiek ankstesnio įmonės vadovo A. L., tiek ir fiktyvaus vadovo K. P. veiksmai – netinkamas įmonės valdymas, netinkamas buhalterinės apskaitos tvarkymas, vengimas atsiskaityti su turimais kreditoriais bei atliktos grynųjų pinigų operacijos, kurių metu buvo pasisavintas įmonės turtas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. liepos 16 d. nutartimi pareiškėjos prašymą atmetė.
5. Teismas pažymėjo, kad, sprendžiant klausimą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, svarbi įmonės nemokumo data. Teismas atmetė pareiškėjos teiginį, kad įmonė buvo nemoki jau 2018 m. sausio mėnesį, grindžiamą aplinkybe, jog įmonė nuo 2017 m. gruodžio 28 d. neapmokėjo UAB „Saulės grupė“ sąskaitos faktūros. Teismo vertinimu, vėlesni įmonės ir UAB „Saulės grupė“ susitarimai, taip pat byloje esantys įmonės banko sąskaitų išrašai tai paneigia. Įmonė dar 2018 m. pradžioje atlikinėjo mokėjimus kreditoriams (pvz., 2018 m. sausio 15 d. atliko 14 800 Eur mokėjimą UAB „S capital“). Teismas vertino, kad įmonė buvo nemoki bankroto bylos iškėlimo dieną.
6. Byloje nėra duomenų, patvirtinančių, kad įmonės vadovas būtų sudaręs nuostolingus sandorius ar atlikęs kitus veiksmus, kurie rodytų jo siekį tyčia privesti įmonę prie bankroto. Teismo vertinimu, vien ta aplinkybė, kad administratoriui įmonės vadovas neperdavė įmonės dokumentų, nesant byloje kitų objektyvių įrodymų, savaime neteikia pagrindo daryti išvadą, jog K. P. galimai pasisavino įmonės turtą ar tokiais veiksmais tyčia siekė išvengti įsipareigojimų kreditoriams įvykdymo. Tokių įrodymų pareiškėja į bylą nepateikė.
7. Teismas pažymėjo, kad pareiškėja neįrodinėjo aplinkybių, jog dėl to, kad nėra pateiktos visos finansinės atskaitomybės ataskaitos, būtų pakenkta įmonės kreditoriams (Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBI) 20 straipsnio 2 dalies 5 punktas). Ištyręs į bylą pateiktus įmonės banko sąskaitų išrašus teismas nenustatė pagrindo daryti išvadą, kad įmonės akcininkai ar vadovas būtų pasisavinę įmonės turtą; pareiškėja nepateikė į bylą įrodymų, patvirtinančių jos teiginį, jog yra dingęs 2016 m. gruodžio 31 d. buvęs įmonės turtas – 258 722 Eur.
8. Teismo vertinimu, aplinkybė, kad įmonės vadovu K. P. buvo 5 metus apribota teisė eiti juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus organo nariu, savaime nereiškia, jog įmonė buvo tyčia privesta prie bankroto.
9. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiškėjos atskirąjį skundą, 2020 m. rugsėjo 8 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo nutartį panaikino ir klausimą išsprendė iš esmės – pripažino įmonės bankrotą tyčiniu.
10. Apeliacinės instancijos teismui pareiškėja pateikė naujus įrodymus – 2020 m. rugpjūčio 19 d. banko atsakymą ir jo priedus. Apeliacinės instancijos teismas, susipažinęs su jais, pažymėjo, kad nors šie įrodymai galėjo būti pateikti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, tačiau juose užfiksuoti duomenys yra reikšmingi apeliacinės instancijos teismo nagrinėjamų klausimų teisingam ir pagrįstam išsprendimui, ir

juos priėmė.

11. Kadangi nemokumo administratori (pareiškėjai) nebuvo perduoti įmonės dokumentai ir turtas, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nėra galimybės nustatyti tikslaus įmonės nemokumo momento, tačiau taip pat nenustatė pagrindo įmonės nemokumo momentu pripažinti bankroto bylos iškėlimo momentą. Byloje nustatyta, kad paskutiniai Juridinių asmenų registrai pateikti bendrovės finansinės atskaitomybės dokumentai yra 2016 metų. Pagal tuo metu pateiktų dokumentų duomenis įmonės turtas buvo 258 772 Eur, iš kurių 225 060 Eur buvo trumpalaikis turtas, o 3142 Eur – ilgalaikis. Trumpalaikį atsakovės turtą sudarė 225 060 Eur kitas trumpalaikis turtas ir 30 570 Eur ateinančių laikotarpių sąnaudos bei sukauptos pajamos. Mokėtinos sumos ir kiti įsipareigojimai sudarė 255 636 Eur. Taigi bendrovės mokėtinos sumos ir įsipareigojimai d. u kartus viršijo pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Būtent tokiais 2016 metų balanso duomenimis vadovautasi iškeltant įmonei bankroto bylą.
12. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, šiame kontekste yra svarbu, kad nei įmonės valdymo organai, nei jos buvę vadovai nepateikė dokumentų, iš kurių pareiškėja ir teismas galėtų nustatyti, kokia įmonės įsipareigojimų dalis nurodytu momentu buvo pradelsta. Byloje taip pat nėra duomenų, kokia buvo 2016 metų pabaigoje atsakovės turėto 225 060 Eur kito trumpalaikio turto sudėtis. Paskutinis įmonės vadovas K. P. nėra pateikęs jokių paaiškinimų į nagrinėjamą bylą, priešpaskutinis vadovas A. L. nepaaiškino, dėl kokių priežasčių pirmiau nurodyti dokumentai į bylą nepateikti. Dėl to apeliacinės instancijos teismas vertino, kad už jų nepateikimą atsakingi įmonės vadovai.
13. Iš įmonės banko sąskaitų 2017 m. išrašų apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad įmonės banko sąskaitose 2017 m. sausio 1 d. buvo 36 124,03 Eur, per 2017 m. į banko sąskaitas pateko iš viso 327 602,25 Eur įplaukų, iš viso atlikta 347 989,78 Eur mokėjimų, 2017 m. gruodžio 31 d. likutis sudarė 15 736,50 Eur, taigi per 2017 m. įmonė atliko 20 387,53 Eur daugiau mokėjimų, nei gavo įplaukų. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenimis, per 2017 m. buvo atleisti visi 4 įmonės darbuotojai, vienintelis po to priimtas darbuotojas buvo K. P., jo priėmimo ir atleidimo datos sutampa – 2018 m. sausio 25 d. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, šie duomenys atskleidžia, kad įmonės finansinė padėtis per 2017 m. tolydžio blogėjo, pajamas kurianti jos veikla tapo faktiškai negalima, o skolų kreditoriams sumokėjimas – neįmanomas.
14. 2017 m. gruodžio 15–22 d. akcijų perleidimo sutartimis A. L. pardavė K. P. visas savo turėtas įmonės akcijas, suteikė teisę nuo sutarčių pasirašymo momento įregistruoti nuosavybės teisę į akcijas įmonės akcininkų registre. Byloje nėra duomenų, ar tokia registracija įvyko. 2017 m. gruodžio 28 d. visuotiniame atsakovės akcininkų susirinkime vienbalsiai iš vadovo pareigų atleistas A. L. bei naujuoju vadovu paskirtas K. P., 2017 m. gruodžio 29 d. perdavimo–priėmimo aktu A. L. perdavė K. P. įmonės dokumentus ir turtą, įskaitant prisijungimus prie įmonės veiklai aktualių interneto puslapių, elektroninio pašto dėžutę bei banko korteles su kodais, perdavimo metu ilgalaikio turto ar lėšų įmonės kasoje nebuvo.
15. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad 2018 m. iki vasario 12 d. iš įmonės banko sąskaitų buvo atlikta mokėjimų (po keliolika tūkstančių Eur) įvairioms įmonėms, tačiau iš AB banko „Swedbank“ 2020 m. rugpjūčio 19 d. rašto (priimto naujo įrodymo) nustatė, kad K. P. prisijungti prie įmonės banko sąskaitų turėjo galimybę tik nuo 2018 m. vasario 12 d., kai buvo įregistruotas kaip įmonės vadovas, taigi teismas konstatavo, jog šias finansines operacijas atlikinėjo A. L. Per tą laikotarpį, kai sąskaitas valdė K. P., piniginių srautų judėjimas jose buvo labai nežymus – keli mokėjimai tarp savo sąskaitų (iki 310 Eur), keli mokėjimai K. P. (iki 900 Eur), mokesčiai VMI, banko mokesčių nuskaitymas, du mokėjimai už darbus (925,50 Eur ir 450,69 Eur). Paskutinis neautomatizuotas mokėjimas iš įmonės banko sąskaitų atliktas 2018 m. gegužės 1 d., paskutinis automatizuotas mokėjimas – 2019 m. birželio 15 d.
16. Teismas pažymėjo, kad K. P. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartimi buvo apribota teisė 5 metus eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu, tačiau jis ėjo įmonės vadovo pareigas iki 2019 m. birželio 5 d., kai įmonei buvo iškelta bankroto byla, t. y. daugiau nei 8 mėnesius po to, kai jam buvo apribota teisė tokias pareigas eiti. Ši aplinkybė atskleidžia, kad K. P. linkęs pažeisti imperatyviasias teisės aktų nuostatas valdydamas juridinius asmenis, tokius veiksmus yra atlikęs iki tapdamas įmonės vadovu bei toliau vykdė vadovaudamas jai.
17. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nustatytų aplinkybių visuma sudarė pagrindą spręsti, kad įmonė K. P. buvo perleista valdyti siekiant nuslėpti nemokumą bei išvengti atsakomybės kreditoriams. Nors A. L. teigia, kad K. P. perdavė mokį, veiklą vykdančią įmonę, bylos duomenys tai paneigia – buvo perduota valdyti jokio realaus turto neturinti, veiklos nevykdanti, darbuotojus atleidusi įmonė su nereikšmingos apimtys lėšų likučių banko sąskaitose, kuris po įmonės perdavimo paties A. L. buvo pervestas tretiesiems asmenims. Tai konstatavus, įmonės buhalterinių dokumentų nebuvimas, nulemtas vadovų veiksmų, buvo vertinamas įmonei nepalankiu būdu ir padaryta išvada, kad įmonė buvo nemoki jau 2016 m. pabaigoje – 2017 m. pradžioje, o ne bankroto bylos jai iškėlimo momentu, kaip nepagrįstai nusprendė pirmosios instancijos teismas, ir privesta prie bankroto tyčia. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, A. L. turėjo pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo nurodytu laikotarpiu (IBĮ 8 straipsnio 1 dalis), tačiau to nepadarė ir sąmoningai blogino įmonės turtinę padėtį per 2017 m. iki jos perdavimo K. P.. Tai lemia, kad A. L. taip pat turėjo pareigą perduoti įmonės dokumentus ne K. P., o teismui (IBĮ 8 straipsnio 2 dalis) arba kartu su turtu – nemokumo administratori (IBĮ 10 straipsnio 4 dalies 6 punktas), bet ir ši pareiga liko neįvykdyta.
18. Pagal paskutinius žinomus įmonės 2016 metų finansinės atskaitomybės dokumentus ji valdė 225 060 Eur vertės aktyvus, kuriuos sudarė nedetalizuotas trumpalaikis turtas. Įprastai tokį turtą sudaro debitorų skolos, paprastai konstatuojama, kad įmonė faktiškai nedisponuoja iš debitorų gautinomis sumomis, todėl debitorų skolos vertinamos ne tik dydžio, bet ir galimybių jas realiai išsieškoti ir grąžinti įmonei aspektais. Netinkamas buhalterinės apskaitos tvarkymas padarė žalą įmonės kreditoriams, nes neteikiant duomenų registro tvarkytojui buvo slepiamas įmonės nemokumas bei bloginama turtinė padėtis. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad egzistuoja IBĮ 20 straipsnio 2 dalies 1 ir 5 punktuose įtvirtinti tyčinio bankroto požymiai – įmonės valdymo organai nevykdė įstatymuose, įmonės steigimo dokumentuose jiems nustatytų pareigų, susijusių su įmonės valdymu; teisės aktų reikalaujama buhalterinė apskaita buvo tvarkoma apgaulingai ir netinkamai ir dėl to negalima iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų dydžio bei struktūros. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, šių teisiskai reikšmingų faktų visuma leidžia spręsti, kad įmonė buvo privesta prie bankroto tyčia, t. y. jos bankrotą nulėmė ne verslo nesėkmė, o tyčiniai įmonės valdymo organų veiksmai, siekiant išvengti įsipareigojimų kreditoriams vykdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-648/2013).
19. Teismui nepateikta jokių įrodymų, kad, 2017 m. gruodžio 29 d. perduodamas turtą ir dokumentus savo paskirtam naujam direktoriui, A. L. perdavė jam kokį nors reikšmingą vertę turintį turtą, kuriuo būtų galima atsiskaityti su kreditoriais. Įmonė, 2016 metų pabaigoje – 2017 metų pradžioje būdama nemoki, tačiau turėdama 225 060 Eur nominaliosios vertės (nenustatytos tikros vertės) turto, 2017 metų paskutinėmis dienomis iš esmės jokio turto nebeturėjo. Vadinas, A. L. per 2017 metus nemokios įmonės turtinę padėtį reikšmingai pablogino.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Suinteresuotas asmuo A. L. kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 8 d. nutartį ir perduoti civilinę bylą iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniame teisme; priteisti iš pareiškėjos bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:

2020 m. rugsėjo 1 d., likus 2 dienoms iki raštinio posėdžio, pareiškėja pateikė apeliacinės instancijos teismui prašymą pridėti naujus įrodymus – 2020 m. rugpjūčio 19 d. AB banko „Swedbank“ raštą, kuriuo patvirtinama, kad asmeninę prieigą prie įmonės banko sąskaitų paskutinis jos vadovas K. P. turėjo nuo 2018 m. vasario 12 d. Pareiškėja teigė, kad nors A. L. nuo 2017 m. gruodžio

29 d. formaliai nebebuvo įmonės vadovas, banko sąskaitos tebebuvo jo žinioje, buvo atliekami mokėjimai. Apie šiuos paskutinę minutę pateiktus naujus įrodymus A. L. nebuvo informuotas, teisė ir galimybė juos pakomentuoti, suformuoti ir išreikšti poziciją dėl jų reikšmės ir įrodomosios galios nebuvo suteikta. Šiuos naujus įrodymus apeliacinės instancijos teismas laikė reikšmingais teisingam ginčo išsprendimui ir remdamasis jais nusprendė iš esmės panaikinti pirmosios instancijos teismo nutartį ir pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu. Apeliacinės instancijos teismo nutartimi nauji įrodymai priimti nepaisant paties teismo konstatuoto fakto, kad jie galėjo būti gauti ir pateikti pirmosios instancijos teismui, todėl, nesant CPK 314 straipsnyje įtvirtinto pagrindo (išimčių) priimti tokius įrodymus bei nukrypstant nuo kasacinio teismo išaiškinimų apie Lietuvos civiliniam procesui taikytinos ribotos apeliacijos principus ir taisykles, nusprendus priimti naujus įrodymus, A. L. privalėjo būti sudaroma galimybė susipažinti su jais ir pateikti savo poziciją dėl jų, kad būtų tinkamai įgyvendinta teisė į teisminę gynybą. Šios taisyklės neįgyvendinimas suponuoja pamatinių civilinio proceso rungimosi ir šalių lygiateisiškumo principų pažeidimus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-325/2014; 2015 m. sausio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-18-378/2015; 2018 m. gegužės 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-206-701/2018).

21. Pareiškėja atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti, skundžiamą nutartį palikti nepakeistą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą yra grindžiamas tokiais argumentais:

- 21.1. Pareiškėja nepiktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis, nes būtinybė pateikti naują įrodymą atsirado tik po pirmosios instancijos teismo nutarties priėmimo, pareiškėja anksčiau šio įrodymo neturėjo, todėl negalėjo jo nuslėpti, teikiamas naujas įrodymas buvo susijęs su nagrinėjama byla, o jo priėmimas niekaip negalėjo užvilkti bylos. Be to, pateikto naujo įrodymo turinys tik patvirtino atskirajame skunde nurodytas faktines aplinkybes bei argumentus, kurie buvo grindžiami ir kitais įrodymais (banko sąskaitos išrašu, Juridinių asmenų registro išrašu). Banko atsakymas tik kaip papildomas įrodymas greta atskirajame skunde pateiktų faktinių aplinkybių ir byloje esančių kitų įrodymų visumos turėjo papildomai pagrįsti atskirajame skunde nurodomą aplinkybę, susijusią su banko sąskaitos valdymo perėmimo momentu. Kasacinio teismo praktikoje akcentuojama, kad atvejais, kai priėmus pirmosios instancijos teismo sprendimą paaiškėja, jog neužteko įrodymų faktinei bylos aplinkybei įrodyti, priskirtinas prie CPK 314 straipsnyje nustatytos sąlygos – kai šių įrodymų pateikimo būtinybė iškilo vėliau – taikymo atveju, kai įstatymas suteikia dalyvaujantiems byloje asmenims teisę pateikti naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-219-701/2020). Nors šiuo atveju naujo įrodymo pateikimo būtinybė iškilo vėliau – naujų įrodymų priėmimas yra apeliacinės instancijos teismo diskrecija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-684/2017), apeliacinis teismas, net ir nusprendęs, kad įrodymas galėjo būti pateiktas anksčiau, tačiau įvertinęs, jog jis yra susijęs su nagrinėjama byla ir yra reikšmingas teisingam bylos išnagrinėjimui, turi teisę tokį įrodymą priimti ir jį vertinti. Įvertinęs ir viešojo intereso egzistavimą bankroto byloje, apeliacinės instancijos teismas priėmė pagrįstą sprendimą priimti naują įrodymą ir vertinti jį bendrame kitų bylos įrodymų kontekste.
- 21.2. Pažymėtina, kad pats suinteresuotas asmuo nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme pateikė į bylą naujus įrodymus (rašytinius paaiškinimus) tą pačią dieną, kurią pirmosios instancijos teismas turėjo priimti sprendimą byloje. Nors byloje teismo posėdis buvo atidėtas dviem dienoms, tačiau teismas ir pareiškėjai nesuteikė galimybės pasisakyti dėl pateiktų naujų paaiškinimų, o priimdamas sprendimą, jais rėmėsi.
- 21.3. Suinteresuotam asmeniui iš atskirojo skundo argumentų, kitų byloje esančių įrodymų buvo žinomas (turėjo būti žinomas) banko atsakymo turinys, todėl nėra pagrindo pripažinti, kad jam nebuvo suteikta galimybė pateikti savo poziciją ir argumentus dėl K. P. galimybės prisijungti prie įmonės banko sąskaitos momento ar buvo pažeisti lygiateisiškumo ir rungimosi principai. Suinterasuotas asmuo atsiliepime į atskirąjį skundą nekomentavo nurodytų aplinkybių, todėl dabar be pagrindo teigia, jog jam nebuvo sudaryta galimybė pasisakyti dėl banko atsakyme nurodytų aplinkybių, kurios yra identiškos atskirajame skunde nurodytiems argumentams bei grįstos kitais byloje esančiais įrodymais.
- 21.4. Įvertinus apeliacinės instancijos teismo nutarties turinį, teismo išvados dėl įmonės tyčinio bankroto nėra išimtinai grindžiamos nauju įrodymu (banko atsakymu), kuris, kaip ir kiti byloje esantys įrodymai, patvirtina faktų bendrovės akcijų ir vadovų pasikeitimą – vieną iš kryptingų veiksmų siekiant priversti įmonę prie bankroto, tačiau vien tik šis įrodymas nelėmė tyčinio bankroto konstatavimo. Apeliacinis teismas vertino įmonės vadovų atliktų veiksmų (neveikimo) visumą ir juos pagrindžiančius įrodymus, todėl priėmė pagrįstą ir teisėtą sprendimą, dėl to nėra pagrindo pripažinti, jog apeliacinės instancijos teismas, priimdamas naują įrodymą, padarė esminį proceso teisės pažeidimą, kuris sudarytų savarankišką pagrindą naikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl civilinio proceso teisės normų, reglamentuojančių naujų įrodymų priėmimą apeliacinės instancijos teisme ir kitos šalies teisę pateikti savo nuomonę dėl jų

22. CPK 314 straipsnyje nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismas atsisako priimti naujus įrodymus, kurie galėjo būti pateikti pirmosios instancijos teisme, išskyrus atvejus, kai pirmosios instancijos teismas nepagrįstai juos atsisakė priimti ar kai šių įrodymų pateikimo būtinybė iškilo vėliau.
23. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad dalyvaujantys byloje asmenys bendriausia prasme neturi teisės teikti naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme. Toks draudimas – ribotos apeliacijos, būdingos civiliniam procesui, išraiška. Bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka paskirtis – neperžengiant apeliacinio skundo ribų, patikrinti pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą (CPK 320 straipsnio 1 dalis). Šio apeliaciniam procesui keliamo tikslo įgyvendinimas būtų apsunkintas arba netgi apskritai taptų neįmanomas, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys turėtų neribotą procesinę galimybę teikti apeliacinės instancijos teisme naujus įrodymus ir jais remtis. Todėl, siekiant pašalinti (ar sumažinti) tokių padarinių atsiradimo galimybę, proceso įstatymo lygmeniu ir yra įtvirtintas draudimas teikti, o kartu ir priimti, naujus įrodymus. Šis draudimas kartu užtikrina ir teisinį tikrumą bei apibrėžtumą, nes, užkirsdamas kelią remtis tokiais įrodymais, kurie nefigūravo pirmosios instancijos teisme, pašalina (ar sumažina) procesinės staigmenos sukūrimo dalyvaujantiems byloje asmenims galimybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-349-248/2019, 19 punktas).
24. Kita vertus, kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad draudimas priimti naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme nėra absoliutus. Pagal kasacinio teismo praktiką apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl kiekvieno naujo pateikto įrodymo, turi patikrinti ir įvertinti: ar buvo objektyvi galimybė pateikti įrodymus bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme; ar vėlesnis įrodymų pateikimas neužvilkins bylos nagrinėjimo; ar prašomi priimti nauji įrodymai turės įtakos sprendžiant šalių ginčą; ar šalis nepiktnaudžiauja įrodymų vėlesnio pateikimo teise

(žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 28 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-684/2019 33 punktą). Taigi apeliacinės instancijos teismas, net nustatęs, kad įrodymas galėjo būti pateiktas pirmosios instancijos teisme, turi nustatyti, ar nėra sąlygų taikyti [CPK](#) 314 straipsnyje išvardytas išimtis, ir šį įrodymą priimti. Teismas turi taikyti įstatymus, tik patikimais duomenimis nustatęs bylai svarbias faktines aplinkybes, todėl tuomet, kai nustatomas fakto klausimas, gali būti priimami nauji sužinoti, išreikalauti įrodymai, jeigu šalis šia teise nepiktinaudžiauja (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-38-969/2015, 2016 m. balandžio 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-218-916/2016 14 punktą).

25. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismo teisė priimti naujus įrodymus neatsiejamai susijusi ir su civilinio proceso rungtimosi bei šalių lygiateisiškumo principų užtikrinimu.
26. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) yra išaiškinęs, kad Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta teisingo bylos nagrinėjimo koncepcija, kuri užtikrina šalių lygybės principą, reikalaujanti, kad kiekvienai proceso šaliai turėtų būti suteikta pagrįsta galimybė pristatyti savo bylą sąlygomis, kuriomis ji nepatektų į daug nepalankesnę nei priešinga šalis padėtį; teisė į rungtynišką procesą, kaip viena sudėtinių teisės į teisingą bylos nagrinėjimą dalių, reiškia, kad šalys privalo turėti galimybę ne tik pateikti įrodymus savo reikalavimams pagrįsti, bet taip pat teisę žinoti ir komentuoti visus įrodymus ar pastabas, pateiktus siekiant paveikti teismo sprendimą (žr., pvz., 2001 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *K. S. prieš Suomiją* peticijos Nr. 29346/95, par. 21; 2010 m. gegužės 20 d. sprendimo byloje *Larin prieš Rusiją*, peticijos Nr. 15034/02, par. 36; 2014 m. balandžio 29 d. sprendimo byloje *Ternovskis prieš Latviją*, peticijos Nr. 33637/02, par. 65; 2014 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Duralyski prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 45519/06, par. 30). Svo atžvilgiu svarbu, kad asmenys, reiškiantys reikalavimus teisme, pasitikėtų tinkamu teisingumo sistemos funkcionavimu: šis pasitikėjimas, be kitų dalykų, yra grindžiamas įsitikinimu, kad ginčo šalys bus išklausytos dėl visų bylos elementų. Kitaip tariant, ginčo šalys gali pagrįstai tikėtis, kad su jomis bus pasitarta ar jų bus pasiteirauta dėl to, ar konkretus dokumentas ar argumentas reikalauja jų pastabų (žr. EŽTT 2000 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Krčmar ir kiti prieš Čekijos Respubliką*, peticijos Nr. 35376/97, par. 43).
27. Atsižvelgdamas į nurodytą EŽTT praktiką, kasacinis teismas yra ne kartą išaiškinęs, kad, apeliacinės instancijos teismui manant (ir nustatius tai pagrindžiančias aplinkybes), jog naujų įrodymų pateikimas yra pagrįstas ir naujus įrodymus galima priimti, užtikrinant proceso ekonomiško ir koncentruotumo principų laikymąsi ([CPK](#) 7 straipsnis), byloje dalyvaujantiems asmenims būtina suteikti pakankamai laiko susipažinti su naujais įrodymais ir išdėstyti savo nuomonę (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-325/2014; 2015 m. kovo 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-130-611/2015; 2016 m. balandžio 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-218-916/2016 22 punktą; 2017 m. balandžio 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-179-611/2017 44 punktą).
28. Priešingos bylos šalies teisės pasisakyti dėl naujų įrodymų užtikrinimo yra būtinoji naujų įrodymų priėmimo apeliacinės instancijos teisme sąlyga. Ši sąlyga nėra *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) įtvirtinta [CPK](#) 314 straipsnyje, reglamentuojančiame naujų įrodymų apeliacinės instancijos teisme priėmimą, tačiau išplaukia iš pamatinių rungtimosi ir šalių procesinio lygiateisiškumo principų ([CPK](#) 12 ir 17 straipsniai), kurie privalo būti užtikrinti visų instancijų teisminiuose procesuose. Naujų įrodymų apeliacinės instancijos teisme priėmimas yra teisėtą procesinės veiksmas tik tada, jeigu apeliacinės instancijos teismas, nustatęs pagrindą taikyti draudimo priimti naujus įrodymus išlygą, suteikia priešingai bylos šaliai galimybę pasisakyti dėl naujų įrodymų. Apeliacinio skundo ir prie šio skundo pridėtų naujų įrodymų išsiuntimas priešingai bylos šaliai, kad ši proceso įstatymo nustatyta tvarka pateiktų atsiliepimą į apeliacinį skundą, savaime nereiškia tinkamo pirmiau nurodytos sąlygos įgyvendinimo – teismas privalo informuoti šalį apie savo ketinimą priimti naujus įrodymus. Pagrindas pripažinti tinkamą bylos šalies teisės pasisakyti (pateikti savo nuomonę) dėl naujų įrodymų užtikrinimą egzistuoja tik tada, jeigu bylos šalis yra informuota apie apeliacinės instancijos teismo ketinimą priimti naujus įrodymus (ir jais remtis) ir jai yra nustatytas protingas terminas paaiškinimams dėl naujų įrodymų pateikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-206-701/2018, 54, 55 punktai).
29. Nagrinėjamos bylos atveju naują įrodymą – AB banko „Swedbank“ 2020 m. rugpjūčio 19 d. raštą su priedais – pareiškėja pateikė apeliacinės instancijos teismui 2020 m. rugsėjo 1 d., likus dviem dienoms iki bylos nagrinėjimo rašytinio proceso tvarka. Byla apeliacine tvarka buvo išnagrinėta 2020 m. rugsėjo 3 d., rugsėjo 8 d. priimta ir paskelbta skundžiama teismo nutartis, kuria apeliacinės instancijos teismas priėmė minėtą pareiškėjos pateiktą naują įrodymą, konstatavęs, jog jame užfiksuoti duomenys yra reikšmingi apeliacinės instancijos teismo nagrinėjamų klausimų teisingam ir pagrįstam išsprendimui. Kasacinį skundą pateikęs suinteresuotas asmuo A. L. nebuvo informuotas apie tokių apeliacinės instancijos teismo ketinimą (priimti naują įrodymą), jam nebuvo sudaryta galimybė su juo susipažinti ir pateikti dėl jo teismui savo paaiškinimus, taigi, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė [CPK](#) 314 straipsnyje reglamentuojamą naujų įrodymų priėmimo apeliacinės instancijos teisme tvarką, [CPK](#) 12 ir 17 straipsniuose įtvirtintus rungtimosi ir šalių procesinio lygiateisiškumo principus.
30. Pažymėtina, kad vien aplinkybė, jog, teismui priimant naujus įrodymus, nesilaikyta [CPK](#) nuostatų, savaime nesudaro pagrindo pripažinti skundžiamą nutartį neteisėta ir ją naikinti. Kasacinio teismo pažymėta, kad būtina išsiaiškinti, ar proceso teisės normų pažeidimas (naujų įrodymų pridėjimas ir teismo remimasis jais priimant skundžiamą nutartį) buvo esminis, t. y. ar dėl jo galėjo būti neteisingai išspręsta byla ([CPK](#) 329 straipsnio 1 dalis). Sprendžiant klausimą, ar tokio pobūdžio pažeidimas buvo esminis, būtina įvertinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus, ištirti, ar, atsižvelgiant į apeliacinio skundo argumentus, juo ginčijamoms aplinkybėms nustatyti pakako pirmosios instancijos teismui pateiktų įrodymų, ar reikėjo remtis pateiktais naujais įrodymais, taip pat kokia apimtimi naujais įrodymais apeliacinės instancijos teisme remtasi atsakant į apeliacinio skundo argumentus ir patvirtinant ar paneigiant pirmosios instancijos teismo nustatytas bei apelianto ginčytas faktines aplinkybes. Konstatavus, kad pateikti nauji ir teismo įvertinti įrodymai daugiausia lėmė apeliacinio teismo pateiktą apeliacinio skundo argumentų vertinimą, [CPK](#) normų pažeidimas gali būti pripažįstamas esminiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 20 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-325/2014](#)).
31. Nagrinėjamos bylos atveju pareiškėjos pateikti nauji įrodymai iš esmės lėmė apeliacinio teismo sprendimą, savo esme priešingą pirmosios instancijos teismo sprendimui. Apeliacinės instancijos teismas, susipažinęs su pateiktu nauju AB banko „Swedbank“ 2020 m. rugpjūčio 19 d. raštu, pažymėjo, kad jame užfiksuoti duomenys yra reikšmingi apeliacinės instancijos teismo nagrinėjamų klausimų teisingam ir pagrįstam išsprendimui. Būtent šio rašto pagrindu nustatyta, kad paskutinis įmonės vadovas K. P. prisijungti prie įmonės banko sąskaitų turėjo galimybę tik nuo 2018 m. vasario 12 d., kartu pagrindžiant aplinkybę, kad reikšmingus piniginius pavedimus 2017 m. gruodžio 28 d. – 2018 m. vasario 12 d. laikotarpiu atlikinėjo suinteresuotas asmuo (kasatorius) A. L. Šio rašto reikšmingumą patvirtina ir atsiliepimo į kasacinį skundą argumentai, kuriuose nurodoma, jog pasivertinus aplinkybę, kad K. P. prie įmonės banko sąskaitos galėjo prisijungti tik nuo 2018 m. vasario 12 d., būtų įrodyta, jog A. L., nebebūdamas bendrovės direktorius, ir toliau valdė įmonės banko sąskaitas bei disponavo jose esančiomis lėšomis, atlikdamas įvairius mokėjimus tretiesiems asmenims, būtų įrodyta viena iš aplinkybių, leidžiančių konstatuoti, jog bendrovės bankrotas buvo tyčinis. Pirmosios instancijos teismui konstatavus, kad byloje nėra įrodymų, pagrindžiančių, kad buvęs bendrovės vadovas ar akcininkai sąmoningai (tyčia) nevykdė įsipareigojimų kreditoriams, minėtu banko raštu pareiškėja siekė patvirtinti pirmiau nurodytas aplinkybes bei paveikti apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Būtent taip aptariamą įrodymą vertino ir apeliacinės instancijos teismas – juo remėsi grįždamas savo išvadas dėl suinteresuoto asmens A. L. vaidmens įmonei tampant nemokiai, t. y. kad A. L. per 2017 m. reikšmingai blogino įmonės turtingumą padėti ir K. P. perdavė iš esmės nemokią ir nefunkcionuojančią įmonę. Šios teismo išvados lėmė sprendimo pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu priėmimą.
32. Kartu atmestini kaip nepagrįsti atsiliepimo į kasacinį skundą argumentai, kad aptariamą naują įrodymą nepagrindė jokių naujų faktų, o banko rašte nurodytos aplinkybės yra identiškos atskirajame skunde nurodytiems argumentams, todėl suinteresuotam asmeniui A. L. turėjo būti žinomas banko atsakymo turinys ir nėra pagrindo pripažinti, kad jam nebuvo suteikta galimybė pateikti savo poziciją ir argumentus dėl K. P. galimybės prisijungti prie įmonės banko sąskaitos momento. EŽTT savo praktikoje ne kartą yra pažymėjęs, kad tik ginčo šalys gali tinkamai nuspręsti, ar kitos šalies teismui pateiktas dokumentas reikalauja jų komentarų (žr., pvz., EŽTT 2009 m. liepos 21 d. sprendimo byloje

Gaspari prieš Slovėniją, peticijos Nr. 21055/03, par. 52). Ginčo šalių pasitikėjimas teisingumo veikimu, kaip minėta, grindžiamas žinojimu, kad jos turėjo galimybę išsakyti savo nuomonę apie kiekvieną byloje esantį dokumentą (įskaitant dokumentus, kuriuos teismas gavo savo iniciatyva) (žr. EŽTT 2001 m. liepos 20 d. sprendimo byloje *Pellegrini prieš Italiją*, peticijos Nr. 30882/96, par. 45).

33. Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad suinteresuotas asmuo A. L. turėjo teisėtą interesą susipažinti su apeliacinės instancijos teismui pateiktu nauju įrodymu, pasisakyti dėl jo turinio vertinimo. Nesudarius jam tinkamų procesinių prielaidų atsikirsti į pareiškėjos pateiktą naują ir apeliacinės instancijos teismo priimtą įrodymą, sutiktina su kasacinio skundo argumentu, jog jo procesinės teisės šiuo aspektu buvo nepagrįstai apribotos. Nagrinėjamu atveju pateiktas naujas įrodymas iš esmės lėmė priešingą negu pirmosios instancijos bylos baigtį apeliacinės instancijos teisme, todėl toks CPK normų pažeidimas pripažintinas esminiu, sudarančiu pagrindą naikinti priimtą apeliacinės instancijos teismo nutartį ir grąžinti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

34. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 14 d. pažymą kasacinis teismas turėjo 6,76 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Kasaciniam teismui nusprendus, kad byla grąžintina apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šių išlaidų, taip pat šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 8 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Gražina Davidonienė

Virgilijus Grabinskas

Donatas Šernas